

KS. WŁADYSŁAW SMOLEŃ

WYSTAWA KOŚCIELNEGO PRZEMYSŁU ARTYSTYCZNEGO W MUZEUM DIECEZJALNYM W TARNOWIE

W dniu 29 IX 1959 została otwarta w Tarnowie nowa wystawa kościelnego przemysłu artystycznego. Wnętrza zabytkowych trzech domków gotyckich wypełniały już od r. 1951 wystawy: Sztuka gotycka, Kult Matki Boskiej na terenie diecezji tarnowskiej od XIV w., Kult Matki Boskiej w narodzie polskim, Sztuka cechowa i ludowa.

Kolejna wystawa przemysłu artystycznego zbiegła się z odbywającym się w Krakowie Ogólnopolskim Zjazdem Delegatów Stowarzyszenia Historyków Sztuki w Polsce a jej otwarcie i zwiedzanie stanowiło jeden z punktów programu narad odbywających się przez cały dzień na terenie Tarnowa.

Wystawa posiadała podwójny charakter: pokazu magazynów i wystawy najcenniejszych obiektów.

Na życzenie Zarządu Stowarzyszenia Historyków Sztuki przeniesiono najbardziej charakterystyczne tkaniny do jednej z największych sal domu, umieszczając je na stelarzach w poszczególnych grupach według techniki i chronologii oraz zaopatrując je w ogólne podpisy. Zaprezentowano w ten sposób problematykę tkanin i haftów liturgicznych od XV w. do ostatnich czasów, obiektów sporządzonych z tkanin pochodzących z całej Europy: Włoch, Hiszpanii, Francji, Niemiec oraz importowanych z Turcji, Persji i reszty Małej Azji. Wyszczególniono obiekty sporządzone przypuszczalnie z polskich tkanin.

W sali zawierającej pokaz zasadniczej problematyki najbogatszego zbioru tkanin liturgicznych w Polsce znalazły się zgrupowania: 5 ornatów z XV w., 6 ornatów z XVI w., 19 ornatów i dalmatyk z XVI/XVII w., 45 ornatów i dalmatyk z XVIII w., 12 ornatów sporządzonych z materiałów wschodnich, 3 kapy z XVII i XVIII w. pochodzące z Hiszpanii, Włoch i Niemiec, 8 ornatów i dalmatyk haftowanych z XVII w., 5 — z XVIII w., 6 ornatów z przełomu XVII i XVIII w. oraz jeden ornat sporządzony z kordybanu. Naczelne miejsce zajmował dywan polski znany w literaturze naukowej jako czołowy zabytek polskiego tkactwa¹.

Druga, już mała sala tegoż domu obejmowała pokaz techniki tkackiej i hafciarskiej. Ustawiono tam na stołach plansze grupujące kilkaset ścinków z przykładami rozmaitych materiałów z poszczególnych wieków i krajów². Próbki materiałowe zostały zgrupowane pod ornatami reprezentującymi klasyczne techniki tkackie i hafciarskie.

W sionce szesnastowiecznego Domu Mikołajowskich złożono dzwon z XV w., pochodzący z Lipnicy Wielkiej. Jest on ciekawy z powodu napisu, umieszczonego na nim w odwróconej formie minuskuły gotyckiej³.

¹ Por. T. Mańkowski: Polskie tkaniny i hafty XVI—XVII w. Wrocław 1954 il. 83.

² Plansze te zostały sporządzone jeszcze przez ks. Józefa Bąbę, założyciela Muzeum Diecezjalnego w Tarnowie.

³ Por. T. Szydłowski: Dzwony starodawne. Kraków 1922 s. 46. Dzwon został wycofany z użycia na skutek pęknięcia i oddany w r. 1957 do muzeum diecezjalnego.

Piętro wspomnianego budynku, składające się z sionki i dwu sal, wypełniły obiekty o pierwszorzędnej wartości cimedliów muzeum, wystawione w formie indywidualnej z pełnymi podpisami ikonograficznymi i technicznymi.

W sieni widniały oprawy dwu graduatów z pocz. XVI w. oraz najciekawsze oprawy książkowe z XVII i XVIII w.

Pierwsza z sal została wypełniona 11 ornatami gotyckimi z miejscowości: Czerмна, Sobolów, Straszęcin, Łososina Górna, Zbyszyce, Gawłuszowice, Lubzina, Domostawice, Kamienica i Jurków.

Urządzona tak wystawa stosunkowo licznych gotyckich tkanin i haftów zarysowuje różnorodny problem naukowy ikonograficzny i technologiczny do dalszych badań tymbardziej, iż stanowi dział, który wprowadzie od dawna intrygował naukowców⁴ lecz w rzeczywistości był domeną znawstwa niewielu historyków sztuki w Polsce.

Druga sala obejmowała wystawę obiektów okresu XVI—XVIII w. Rolę pierwszorzędnego akcentu spełniała bogata renesansowa kapa i ornat, pochodzące z Pilzna a sporządzone z brokatu i aksamitu wschodniego. Wśród eksponatów blyszczą dostojenstwem materiałowym i haftem ornaty m. in. z Wiśnicza, Gnojnika, Wojnicza sporządzone z brokatów hiszpańskich i francuskich, zdobione herbami fundatorów, wśród nich króla Stefana Batorego. W gablotach szklanych wystawiono koronki i hafty z tego samego czasu. Wnętrze uzupełniono biblioteczką ksiąg, zabytków i drobnych przedmiotów jak dzwonki, krzyżki, ampułki, narzędzia służące zakrystii itd.

Wystawa stanowi również jeden z przyczynków służących akcji wzmocnienia zainteresowań tematyką przemysłu artystycznego. Już przy opracowywaniu scenariusza wystawy dał się we znaki brak szerszych podstaw bibliograficznych przedmiotu⁵. W obecnej chwili, po ukazaniu się podstawowej wartości opracowania artystycznego rzemiosła w Polsce pióra Juliana Pagaczewskiego i Adama Bochnaka⁶, można się spodziewać szerszego zainteresowania omawianą tematyką. Życzyć by sobie należało, aby prof. Bochnak wydał historię rzemiosła artystycznego również dla późniejszych czasów. Można się spodziewać, że wymienione dzieło znajdzie licznych nabywców w szeregach duchowieństwa zainteresowanego historią przemysłu artystycznego wciągniętego w służbę liturgiczną. Muzeum Diecezjalne w Tarnowie dokumentuje gotowość świadczenia usług dalszym badaniom naukowym, jak również służenia opinią duchowieństwu przy sprawianiu nowych przedmiotów służących kultowi.

Zwiedzanie wystawy przez uczestników Zjazdu posiadało charakter konwersatorium naukowego. Po przywitaniu gości przez dyrektora muzeum, prof. J. Dutkiewicz zapoznał zebranych z historią pomieszczeń oraz budynków tejże instytucji oraz jej zbiorów na tle ogólnych problemów zabytkowych i urba-

⁴ Por. L. Lepszy: Muzeum Diecezjalne w Tarnowie. „Teka Grona Konserwat. Galicji Zach.” T. 2: 1906 s. 319—342.

⁵ Należą do nich: E. Swieykowski: Zarys artystycznego rozwoju tkactwa i hafciarstwa. Kraków 1906; W. M. Schmid: Katalog der Textil — Sammlung J. Spengel München—Warthof. München 1907; E. Flemming: Das Textilwerk. Berlin 1927. H. Ropers: Morgenländische Teppiche. Braunschweig 1954; H. J. Schmidt: Alte Seidenstoffe. Braunschweig 1958.

⁶ J. Pagaczewski, A. Bochnak: Polskie rzemiosło artystyczne wieków średnich. Kraków 1959.

nistycznych Tarnowa. Po wystawie oprowadzał dyrektor muzeum, omawiając charakter zbiorów i uzasadniając formę ekspozycji. W czasie zwiedzania wielu z zebranych zabierało głos odnośnie do poszczególnych eksponatów oraz ich problematyki. Potem podejmowano gości w salach wystawowych symboliczną lampką wina, podczas której dokonywano wymiany myśli, poglądów, dzielono się uwagami między sobą i z pracownikami muzeum na temat wystawy, ogólnych zadań muzealnictwa, jak również zagadnień przemysłu artystycznego.

Przy urządzeniu wystawy pracowali: art. pl. mgr Anna Pawłowska, art. pl. Zofia Pawłowska, mgr Danuta Chodaczek i Józef Żaba, wszyscy z miejscowego muzeum. Najwięcej jednak wkładu użyła mgr Wanda Grodzicka, pracownik Państwowych Zbiorów Sztuki na Wawelu (w Krakowie), która pomogła przy rozwiązywaniu najbardziej trudnych problemów naukowych i ekspozycyjnych.

KS. WŁADYSŁAW SMOLEŃ

OTWARCIE WYSTAWY ZBIORÓW SZTUKI KOŚCIELNEJ KATOLICKIEGO UNIWERSYTETU LUBELSKIEGO

W ramach inauguracji roku akademickiego 1959/60 otwarto w dniu 8 listopada 1959 r. w dwu salach pomieszczeń Zbiorów Sztuki Kościelnej pierwszą wystawę poświęconą sztuce ludowej. Obrzędu otwarcia dokonał J. E. ksiądz biskup dr Piotr Kałwa Wielki Kanclerz Uniwersytetu w obecności J. M. księdza rektora dr Mariana Rechowicza oraz wszystkich uczestników uroczystości inauguracyjnych.

Wystawa została urządzona przez studentów IV roku historii sztuki po uprzednim przygotowaniu problemu wykładem monograficznym oraz pracami seminaryjnymi w ramach katedry sztuki kościelnej. Stąd cały scenariusz wystawy został skonstruowany na podstawie ogólnej znajomości sztuki ludowej, szczególnie bibliografii malarstwa ludowego na szkłe, oraz twórczości Nikifora referowanej na seminarium przez p. Grażynę Czapską studentkę IV roku, która również przewodziła pracom koleżanek i kolegów nad urządzaniem wystawy. Dlatego też może po raz pierwszy w historii muzealnictwa polskiego plastyka ludowa została wystawiona nie jako uboczny rekwizyt etnograficzny spełniający tylko rolę dekoracyjną lecz, awansując do roli pełnoprawnego eksponatu muzealnego, uszeregowana została w grupach problemowych z pełnymi indywidualnymi podpisami skonstruowanymi na podstawie całokształtu badań naukowych poświęconych sztuce ludowej¹.

Pierwsza sala obejmowała 31 obrazków na szkłe, 12 kafli piecowych i 4 misy. Drugą salę wypełniło 19 obrazków Nikifora z Krynicy.

Pierwszą salę otwiera ogólne wprowadzenie do malarstwa ludowego na szkłe następującej treści: „Malarstwo na szkłe znane było już w Bizancjum,

¹ Por. J. Grabowski: Sztuka ludowa w Polsce. Przewodnik po wystawie zorganizowanej przy współudziale Muzeum Narodowego w Warszawie. Warszawa 1937; tenże: Wystawa rzeźby, malarstwa i grafiki ludowej. „Pol. Szt. lud.” R. 2: 1948 s. 6—72.